

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 3 1993

En udsigt fra Marienlyst 1804.

Forsidebilledet, tegnet af S. L. Lange i 1804, viser udsigten fra bakkerne ved Marienlyst mod Taarnhøj, hvis levninger i dag kun ses som en jordhøj nær Feriebyens kontor. Tyskeren Johannes Müller besøgte nogle år forinden Helsingør, hvor han først tager læseren med på tur til Kronborg og dernæst til Taarnhøj: "Vi spadserer hen under Aften en Tur til Kronborg. Helsingørs Gader er renlige. Mellem Byen og Borgen er Vejene prydede med Blomster. Man ser mellem Plankeværkerne, som omgiver Byhaverne, skønne Haver med Lysthuse som vender ud mod Vejen. Selve Slottet, hvis Fortifikationer rækker ind mod Byen kun adskilt af en Græsmark, hæver sig stolt over Fæstningsværkerne med sine 5 Taarne og skønne, halvmoderne Sulart. Tillands er den ganske uholdbar og domineret af Banker, stærk mod vandet. Vi spadserer ind i Fæstningen. Slottet er bygget Anno 1577 og minder mere om et kongeligt Lystslot end en Fæstning; det er en stor Firkant med meget høje Sider, hvilke giver den indre Slotsgaard, hvor nu de mange Vinduer med forvitrede Ruder er sorrigfulde, et melankolsk Udseende. Værelserne er meget vidtløftige og var i sin Tid prægtige; en Vindeltrappe fører op paa en skøn Terrasse paa Taget, hvor man kan overskue hele Sundet. Det lille grønne Forland formeden under Bankerne, det nære Helsingør, Landevejene og de nærliggende Enge giver et fortryllende Prospekt mod København. En Skov af Master ligger paa Rheden nordpaa, helt ubevægelig for Anker og afventer kraftigere Vind. Overfor ser man meget tydeligt den lille svenske By Helsingburg, som ligger paa det lille Forland under det gamle Taarn. Den følgende morgen drager vi mod Hellebæk. Ganske nær Helsingør begynder den kongelige Have til Marienlyst, som endnu er ved at rejse sig. Den ligger paa Skraaningerne og det hævede Forland fortryllende placeret ved Sundet. Sandelig er Naturen skøn i alle Lande, hvor man véd at elske den! Saa-gaar Holland har sine Skønheder. Vi stiger op i et Taarn, hvor Udsigten er særlig skøn; her er plantet Træer overalt; de er i Landskabet som Haarene paa Hovedet. Fra dette Taarn ser man ned over den skønne Skraaning, som omgrænser den Sjællandske Strandbred. Udsigten er skønnere hér end fra selveste Kronborg, især fordi Kronborg forskønner dette Landskab; saaledes finder ofte store Mænd Verden spinkel, fordi de selv er de største Genstande i den". (Bonstetten: Neue Schriften, Kopenh. 1799, bd. I, s. 57 ff. Oversat fra tysk af LBM)

Redaktion

Birger Mikkelsen

(Ansvarshavende)

Kenno Pedersen

Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Stof til

Forening og Museum,
der udkommer med 4
numre om året,
modtages meget gerne
og bedes indsendt til
Helsingør
Museumsforening,
Hestemollestræde 1
3000 Helsingør.

Indhold

Erik Larsen:

Som jeg oplevede det

August 1943

Bøger, udstillinger

og foredrag

Laurits

Pedersen:

Ved Byfogdens

Stræde 2-3

Vald. Sølvér:

Lidt om en

murermesters virk-
somhed i Helsingør i
årene 1905-10

Esther

Ulriksen:

Min skole

SOM JEG OPLEVEDE DET

af Erik Larsen

Jeg vil fortælle om en god dansksindet mand, der aldrig blev rigtig hædret for det han havde gjort. Det var vel egentlig heller ikke derfor han gjorde det, men han havde i høj grad fortjent det, hvis det var sket.

Han var født i Polen, men kom tidligt til Tyskland, hvor han boede og arbejdede i mange år indtil en gang i 30'erne, hvor han følte, at tilstandene i det tyske rige blev lidt for brogede for ham, idet han ikke sympatiserede med den derværende magthaver. Kort sagt var han modstander af nazismen. Han rejste derfor til Danmark, hvor han havnede i Helsingør på adressen Sct. Olai Gade 19 hos skomagemester C. Larsen og hustru. Manden hed Otto Bakowski - altid kaldet Kalle - og han befandt sig godt i byen. Han fik arbejde ved KTAS og han blev forlovet med en datter af sine værtsfolk. Da jeg var yngste søn i den familie, havde jeg det på nærmeste hold.

I 1940 blev Danmark jo så besat af tyskerne. Mange af Kalles landsmænd, der havde samme indstilling til regimet, var kommet til Danmark. De tog turen over Sundet til Sverige, hvor der var lidt friskere luft end her.

Kalle foretrak dog at blive i Helsingør, hvor han mente, der var visse opgaver for ham at udføre. Han blev aktivt medlem af modstandsbevægelsen i byen. Han opererede mest "i det stille" og med hjælp af et par kolleger fra KTAS, fik han etableret en aflytningscentral på sit værelse i Sct.

Olai Gade. Herfra kunne han aflytte samtaler mellem de af tyskerne besatte steder i byen såsom Wisborg, Kronborg, Højskolen m.v. og desuden også tilkoblet Shellhuset og Dagmarhus. Endvidere havde han "lånt" en fjernskriver, så han kunne modtage diverse oplysninger mellem de tyske hovedkvarterer. Han kunne derfor orientere sig om meget af det, der til stadighed var under opsejling i byen og omegn, og derfor også nå at advare mange mennesker, så de kunne nå at "gå under jorden" inden det var for sent.

Der var dog enkelte, der ikke ville tage imod et godt råd, men blev på deres bopæl. Bl.a. ved jeg, at han adviserede billedskæreren Otto Bülow i hvert tilfælde 3 gange, inden Bülow blev arresteret og anbragt i et loftsrum på kasernen på Kronborg, hvor han måtte tilbringe relativ lang tid inden han blev frigivet, for derefter at blive myrdet i sit hjem på De Mezas Vej i august 1944.

Dette medførte stor opstandelse i byen, for Bülow var en kendt og markant personlighed. Han skulle sikkert ofres "som eksempel" for øvrige borgere i byen.

På Helsingør Bymuseum, kan man se et bræt, hvorpå O. Bülow har tegnet og skrevet. Han havde ikke værktøj til at skære med, for ellers havde det muligvis været udskåret - hans beskæftigelse taget i betragtning. Kasernemester Nielsen bad et par elektrikere (hvoraf jeg var den ene) om at smugle brættet ud fra Kronborg og overlade det til borgmesteren, hvilket vi naturligvis gjorde.

Men Kalle arbejdede videre. Det var nok lidt påfaldende, at så mange mennesker var forsvundet, når besættelsesmagten og dens håndlangere kom for at afhente dem. Kalle havde selvfølgelig flere hjælpere i gruppen. Bl.a. havde han fået kontakt - og venskab - med en tysk marinesoldat; underofficer i den tyske marine. Han var oprindelig udlært som maskinarbejder i Tyskland, men han var absolut heller ikke tilhænger af nazi-regimet. Han var ærkekommunist. Han var først ved kystbevogtningen i Helsingør havn, men blev senere flyttet til Gilleleje. Hans navn var Heintz - efternavnet fortaber sig i det dunkle. Han kom ofte i Sct. Olai Gade for at mødes med Kalle. Huset var så praktisk indrettet, at man kunne gå ind gennem hos min far, og derfra enten op i lejligheden eller ind i gården, hvor Kalle boede. Man kunne også gå gennem en ret lang gang fra gaden og derfra direkte ind i gården til Kalle, eller op ad en trappe til privatboligen. På yderdøren til gaden, havde Kalle påmonteret en mikrofon således, at han inde fra sit værelse kunne høre, hvad der foregik på gaden.

Kalle Bakowski havde meget at gøre, for mens han sad med hovedtelefonen på, skulle han hurtigt notere ned og oversætte alt, hvad der kunne have interesse for ham og for byens øvrige befolkning. Han brugte en stor del af døgnet på det. Det gik til alt held godt i temmelig lang tid - men så en dag havde tyskerne fået pejlet sig ind på udstyret. En tidlig morgen den 17. januar 1945 fik vi "besøg". Døren blev sprængt og også via nabogården i nr. 17 - hvor der var mejeri - ankom gæsterne, og desværre tog de Kalle på fersk geming, da han sad dér med sit grej. De tog ham med til Wisborg, hvor han kom i forhør.

Heintz, der arbejdede sammen med Kalle, blev også anholdt ved samme lejlighed. Han kom i Vestre Fængsel (den tyske afdeling), hvor han sad indtil befrielsen i maj 1945. Jeg husker så tydeligt, at min mor kom og kaldte på mig. Mit værelse var øverst i huset, så hun var gået over loftet for at kalde. Jeg husker hendes indtrængende, bange stemme: "Vågn op, tyskerne er her!". Det gik ualmindelig stærkt med at komme ud af sengen. Der var en del illegale blade og papirer, der skulle tilintetgøres i en vældig fart. Til alt held for os andre, koncentrerede tyskerne sig om værelset i gården. Ligeledes var det et kæmpeheld, at man dengang havde kakkelovne. Blade m.v. blev hurtigt smidt derind og blev til aske. Hurtigt blev jeg iført noget tøj og med et par forsålede sko under armen, kunne jeg vove mig ud på gaden. Til min undren - både dengang og nu - var der ikke et menneske at se nogen steder. Ej heller nogen biler. Så roligt jeg kunne, gik jeg hen til Stjernegade og op ad denne. Jeg var i lære hos installatør Schultz i Fiolgade, så min vej gik videre ad Sudergade hen til mester, som jeg satte ind i situationen, inden jeg gik tilbage til renseriet på hjørnet af Stjernegade og Sudergade, hvor jeg skulle meddele, hvad der var passeret, så en svoger til renserier Behn's svoger, løjtnant Andersen, skulle se at komme væk i en fart. Det ville han dog ikke. Han blev så senere afhentet af tyskerne. Desuden gik jeg til Lundegade, hvor jeg skulle advare ejendomshandler Snidtker, men han var allerede da afhentet. På min arbejdsplads var en kollega, der var nysgerrig efter at se, hvad der foregik i Sct. Olai Gade. Han ville absolut hen for at se, hvad der skete. Det skulle han ikke have gjort. Han kom med til Wisborg og senere til Vestre Fængsel.

I mellemtiden var resten af huset blevet undersøgt. Nu ville tyskerne have vidner med, og det var nærliggende, at det skulle være min søster, Kalles forlovede. Hun var imidlertid allerede da meget syg af Dissemineret Sclerose; så syg, at hun skulle hjælpes med alt. Min far, der var meget tunghør, kunne de ikke buge som vidne, så derfor tog de min mor i stedet for. Hun kom ud på Wisborg, hvor hun i flere dage var under forhør - dog uden at lide fysisk overlast. Nu var det jo helt galt med min søster, for der var ingen til at passe og pleje hende. Min brors kone fik hende, efter en del snak frem og tilbage, dog indlagt på hospitalet. De ville først ikke tage hende, men med trumf på lykkedes det dog til sidst.

Efter nogle dage på Wisborg blev min mor overflyttet til Vestre Fængsel. Hun kom i en celle, der var beregnet til 3 personer, men de var 5 damer i den. Min mor fik som en af de sidst ankomne soveplads på terazzogulvet, hvor hun brugte sine sko som hovedpude. Hun var på det tidspunkt 58 år.

Der var vagt i huset i Sct. Olai Gade 19 i otte dage. Man håbede på, at der var flere, der skulle "gå i fælden". Min svigerinde prøvede først at kontakte den tyske konsul på Esrumvej i Helsingør. Han lovede at hjælpe hende til at få adgang til fængslet, hvor min mor var. Han overholdt dog ikke sit løfte, så første gang hun forsøgte at besøge min mor, lykkedes det endog ikke at komme ind. Anden gang havde hun mere held med sig. Dog kunne hun kun tale med min mor i overværelse af en vagt, der var meget striks. Næste gang gik det lidt bedre, for nu var det en anden vagt, der var modtagelig for bestikkelse. Det var utroligt, hvad 3 stk. cigaretter og lidt chokola-

de kunne udrette på den tid. Damerne i cellen i den danske afdeling i Vestre Fængsel fik også ved hjælp af lidt bestikkelse nogle enkelte goder. De måtte modtage lidt pakker med forskelligt indhold, der var med til at gøre tilværelsen lidt bedre for dem. De fik efterhånden mulighed for at få spillekort og skak m.m. Som på Wisborg led min mor ingen fysisk overlast, men selvfølgelig var det en hård belastning for hende ikke at vide, hvordan det gik med resten af familien.

Det var en meget lang og slem tid for hende og for familien. Ingen havde vel regnet med, at det skulle vare så længe som til 5. maj 1945. Hun var der jo kun som vidne, hed det. Og så var det endda umuligt for hende at komme hjem den dag frihedens time slog, for der kørte ingen tog før næste morgen. Hun måtte altså overnatte i København inden hjemrejsen.

Kalle Bakowski blev efter nogle dage på Wisborg overført til Vestre Fængsel og senere til Frøslevlejren. Han var sikker på at blive henrettet. Det, han havde gjort, var jo ikke til at bortforklare. Imidlertid var det meget tæt på, at det meste af modstandsbevægelsens arbejde var ved at blive optrævlet af tyskerne.

Det blev bombningen af Shellhuset, der blev Kalles og mange andres redning, idet alt materiale derved blev ødelagt. Og inden de så nåede at retablere alle beviserne mod de mange fanger, oprandt den 4. maj 1945 med friheden til følge. Kalle nåede hjem før min mor og snart efter kom min søster hjem fra hospitalet, og jeg kunne flytte hjem efter nogle måneder hos familie andet sted i byen. Desuden blev Heintz frigivet og han arbejdede derefter i nogle år på værftet, inden han rejste tilbage til Tyskland.

Det var meningen, at som repressalie skul-

le Set. Olai Gade 19 sprænges i luften af tyskerne, men som det kan ses, står det der endnu i dag. Det lå nemlig for "klemt"

mellem nr. 17 og nr. 21.

Se, det var min lille historie, som jeg stadig husker meget tydeligt.

AUGUST 1943

Bøger, udstillinger og foredrag.

Bøger

Ovenstående beretning om Kalle Bakowski bringer vi i anledning af, at vi kort efter udgivelsen af dette nummer af FORENING & MUSEUM, kan markere 50-året for opgøret med den tyske besættelsesmagt den 28.-29. august 1943. Om Bakowski og hans aflytningscentral kan man læse mere i Børge Hansens artikler i Helsingør Bymuseums årbog 1980 (udsolgt, men kan lånes på biblioteket) og i Fra Frederiksborg Amt 1985. Sidstnævnte er også udgivet som særtryk. Årbog og særtryk koster hhv. 80 og 100 kr., men i perioden 28.8. - 31.10 sælges de på tilbud til 1/2 pris, d.v.s. hhv. 40 og 50 kr.

Af andre bøger om besættelsestiden i Helsingør kan nævnes Helsingør Bymuseums årbog 1978 og 1981 samt billedhæftet "Helsingør som fotografen så det - Helsingør under besættelsen".

Bøgerne kan købes på Helsingør Bymuseum (ved forsendelse tillægges porto). Desuden vil de - så længe oplagene rækker - være til salg på Marienlyst Slot i forbindelse med nedennævnte foredrag.

Udstillinger

Frihedsmuseet har produceret en mindre plancheudstilling om besættelsestiden; hertil har Helsingør Kommunes Museer føjet et afsnit om besættelsen i lokalområdet. Udstillingen kan ses på Flynderupgaard Museet fra den 28. august og resten

af året.

Vi skal i den forbindelse også minde om den permanente udstilling på Helsingør Bymuseum med mange spændende genstande fra besættelsestiden.

Foredrag

Helsingør Museumsforening arrangerer ligeledes en foredragsrække: "1943 - 50 år efter". Vi henviser til nærmere omtale af foredragene i sidste nummer af FORENING & MUSEUM og skal her blot gentage:

31.8: Hans Kirchhoff om Augustoprøret 1943.

21.9: Henrik A. Bengtzen om Helsingør under Besættelsen.

5.10: Christian Tortzen om Jødetransportene i oktober 1943.

26.10: Leif Larsen om Kommunisterne - hvorfor sad de i Horserød?

Alle foredrag finder sted kl. 19.30 på Marienlyst Slot. Entré kr. 20,- pr. foredrag.

Ved Byfogdens Stræde

af Laurits Vederfen

2-3. Ved Stranden. Byfogdens Gaard

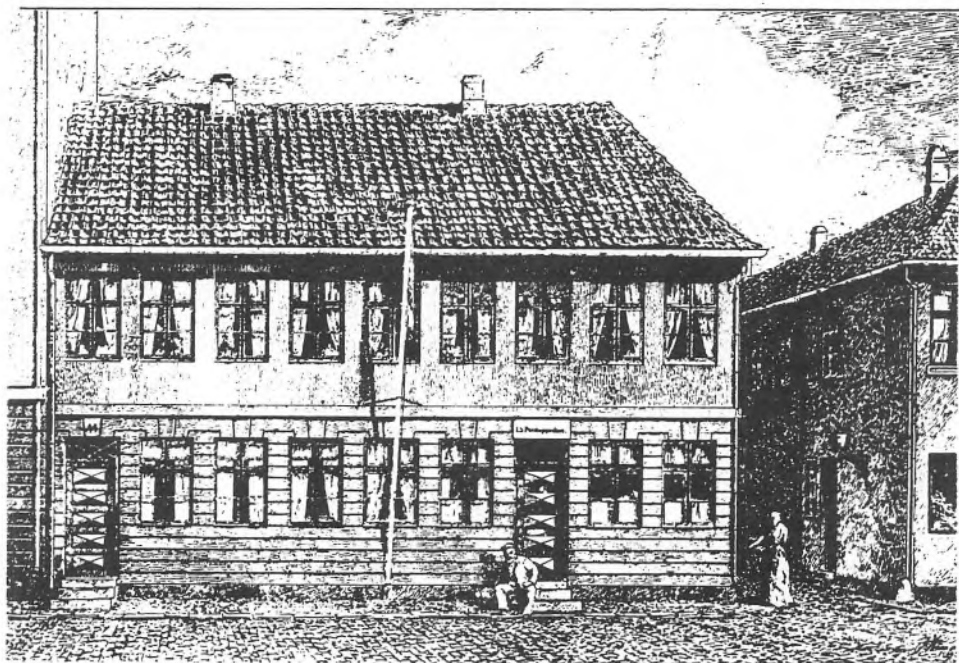
I Hospitalets Regnskab for 1548 findes indført en Jordebog over alle Olai Kirkes Alterjorder, et meget omhyggeligt Stykke Arbejde efter den Tids Forhold. Den er udarbejdet af den unge Raadmænd (senere Borgmester) Henrik Mogensens Rosenvinge og er vort ældste Dokument, der giver samlede Oplysninger om helsingørske Bygninger.

Der findes heri opført en Jord, som Poul Teglmester svarer Jordskyld af, og af hvilken 1/3 (nord for Stengade) tilhører Alle Sjæles Alter og de 2/3 (syd for Stengade) Hellig Kors' Alter. Om denne hedder det, at den ligger "tvært over for Peder Willumsen" og "rækker udi Stranden". Ad anden Vej ved man, at Per Willumsens Stræde er Stjernegade, og at Poul Teglmester havde den Grund, hvor nu Sparekassen ligger. Byfoged Per Willumsen har altsaa haft Hjørnegaarden vest for Stjernegade, medens Poul Teglmester foruden den østlige Hjørnegrund ligeoverfor havde hele Husrækken i østre Side af det nuværende Hovedvagsstræde ned til Stranden. Men denne var, som vi senere skal se, ikke saa langt borte som nu.

Jorderne omkring ved Hovedvagsstræde tilhørte forskellige Altere ved St. Olai Kirke, men desværre har netop disse Alterjorder været skænket til en Præst, der som en Part af sin Løn nød Jordskylden af dem, hvorfor denne ikke forekommer i Kirkens Regnskaber før efter vedkommende Præsts Død.

Den Præst, der har Indtægten af Poul Teglmesters Gaard, var Hr. Oluf Adamsen. 1568 maa han være død, for da opføres Gaarden i Jordskyldsregnskabet som "Barbara Niels Skrædders Bolig, hun selv paabor", medens Poul Teglmester fremdeles ejer Grunden nord for Stengade. Naar der undertiden i Tingbøgerne omtales, at en Færgese udfor Barbaras Port er "opslagen af Is og Storm", er det Barbara, der er Tale om. Hendes Søn var Claus Nielsen Byfoged, der i hvert Fald ejer Gaarden 1570, thi nævnte Aar faar han af Byen Lov til, "at han maatte udflytte sin Port lige med Adrians Hushjørne" og med Frands Baggers ny Porthus, "og den Bys Fortaa (d.e. Fortov) maa Claus indelukke at bruge til sin Gaard, han nu ibor" mod at hans Jordskyld til Kirken forhøjes med 1

Mark. Det er den aabne Plads mod Stranden, der kaldes Fortaa.

Naar vi har citeret dette saa vidtløftigt, er det, fordi denne Notits er af stor Interesse, idet den viser os, at omkring ved 1570 er man i Færd med at udvide "Gaardene", der i den Tids Sprog betyder, ikke Bygningerne, men den indhegnede Grund - (en Mand bygger et Hus paa sin Gaard) - ned mod Stranden.

Adrians Hushjørne er det vestlige Hjørne af Strandgade og Hovedvagtstræde. Ifølge et bevaret Skøde, havde Adrian 1569 faaet forlænget sin Grund mod Stranden paa samme Maade. Og omtrent samtidig faar de to nærmeste Grunde øst for Claus Nielsens Gaard nøjagtig samme Udvidelse mod Stranden.

Lægger man nu hertil, at vi har bevaret et gammelt Hus, Strandgade 27, paa Hjørnet af Skyttenstræde, hvis Indskrift oplyser, at

Stengade 44/Hovedvagtstræde 8 tegnet inden nedrivningen i forbindelse med en udvidelse af strædet. Gården, der i nyere tid var i skibsreder og købmand I.S. Pontoppidans eje, var opført på den grund, hvor byfogdens gård og Barbaras Port i sin tid fandtes.

det er opført 1577, og at Strandgade 55 bærer Aarstallet 1592, medens adskillige Forhold tyder paa, at de følgende Grunde hen til Bramstræde ligeledes først er bebygget ved samme Tid, saa kan der næppe være Tvivl om, at det allermeste af den Jord, hvorpaa Husene paa nordre Side af Strandgade ligger, ved c. 1570 var ubebygget Strandbred. Ud over den Del af det gamle Apotek, der vender mod Færgestrædet, har der næppe været ret meget. I Strandgade 85-87, ser man, hvor langt de gamle Sidelænger naar mod Stranden, og i Strandgade 91 ses en tilsvarende Afslut-

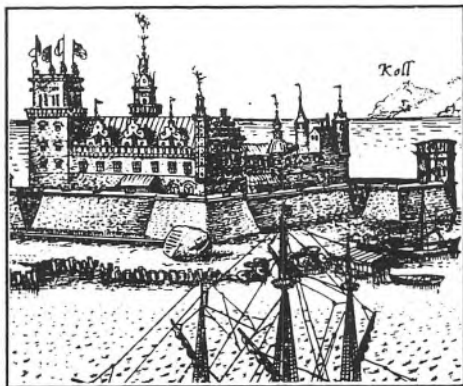
ning af Sidelængen nord for Svalegangen. Der var da heller ikke noget, der hed Strandgade. De faa huse, som vendte Front mod Søen, betegnes som liggende ved Stranden. Og det er karakteristisk, at en Mand tiltales, fordi han har bygget saa langt ud mod Stranden, at Kørsel langs Strandbredden hindres. Om dennes Nærhed vidner det ogsaa, naar det hedder, at en drukner ved Jørgen Mahr's Port (Strandgade 91).

Men hvorfor er det netop ved 1570, at Byen begynder at udvide sig mod Stranden? Forklaringen er ligetil. Indtil 1567 betaltes Øresundstolden hovedsagelig med et vist Beløb pr. Skib. Og da Skibene stadig blev større, men færre, havde Tolden en Tilbøjelighed til at gaa nedad, hvilket man i lang Tid havde forsøgt at bøde paa ved ekstra Tillæg. Men den virkelige Løsning af Spørgsmaalet kom 1567, da Peder Oxé indførte Lastepenge; Betaling efter den Varemængde, som Skibene havde ombord. Derved steg Øresundstolden fra 45.000 til 132.500 Dlr., idet Lastetolden for 1567 alene udgjorde 92.000 Dlr. Hermed er Grunden lagt til Helsingørs Vælstandsperiode, der varede godt et halvt Aarhundrede. Og et af de allerførste Tegn er netop det, at man bebygger Kørevejen langs Stranden, der maa have gaaet dér, hvor Strandgades nordre Husrække nu ligger.

Vender vi nu tilbage til vort Stræde (Hovedvagtstrædet), kan vi foreløbig slaa fast, at dettes østlige Husrække, (Hvor nu Helsingørs Avis bor), dengang var Byfogdens Gaard. Claus Nielsen havde den til sin Død 1588. Han efterfulgtes af sin Svigersøn Laurits Mikkelsen, der ogsaa var Byfoged. Gaarden gik senere over til den-

nes Svigersøn, Borgmester Didrik Mahr, der 1625 under et Drikkelag i Johan Willumsens Kældert (Stengade 76) fik en Lysestage i Hovedet af Byskriveren Niels Pedersen, saa han kort efter døde. Senere ejes den af Byfoged - senere Borgmester Jørgen Baltzersen, der vistnok ogsaa var en Slægtning. Der har saaledes været skellig Grund til at kalde Strædet Byfogdens Stræde.

Her inde i Byfogdens Gaard laa oprindelig "det gamle Stokhus", hvor Fangerne anbragtes med Benene spændt i en Blok eller Stok. 1583 flyttedes det herfra. Der blev 7 Læs Tømmer ud af det, som anvendtes til en Daarekiste ved Raadhuset.

Noter:

Nærmere oplysninger om artikelserien "Ved Byfogdens Stræde" findes i forordet til artikel nr. 1 i Forening & Museum nr. 1 1993, s. 7.

Hovedvagtstræde, østlige side: (Btax.Nr. 255-256), "Barbaras Port", omtales i Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstuden, bd. 1, s. 175, 430.

Byfogdens Stræde: Hovedvagtstræde.

Helsingørs Avis: Avisen havde blandt mange andre steder i byen i tidens løb til huse i Stengade 44/Hovedvagtstræde 8.

Lidt om en murermesters virksomhed i Helsingør i årene 1905-10.

Uddrag af Valdemar Sølvørs erindringer.

Følgende lille artikel fortæller om murermester Oluf Jørgensens virke i Helsingør i årene 1905 til ca. 1910 og findes skrevet i svogeren Valdemar Sølvørs erindringer, nedskrevet i 60'erne under hans otium på Høstvej i Charlottenlund, 83 år gammel. Artiklen er leveret af Oluf Jørgensens søn, Tom Jørgensen, København v/Ole Høite, til museets arkiv i 1984. Noter og billedtekster ved redaktionen.

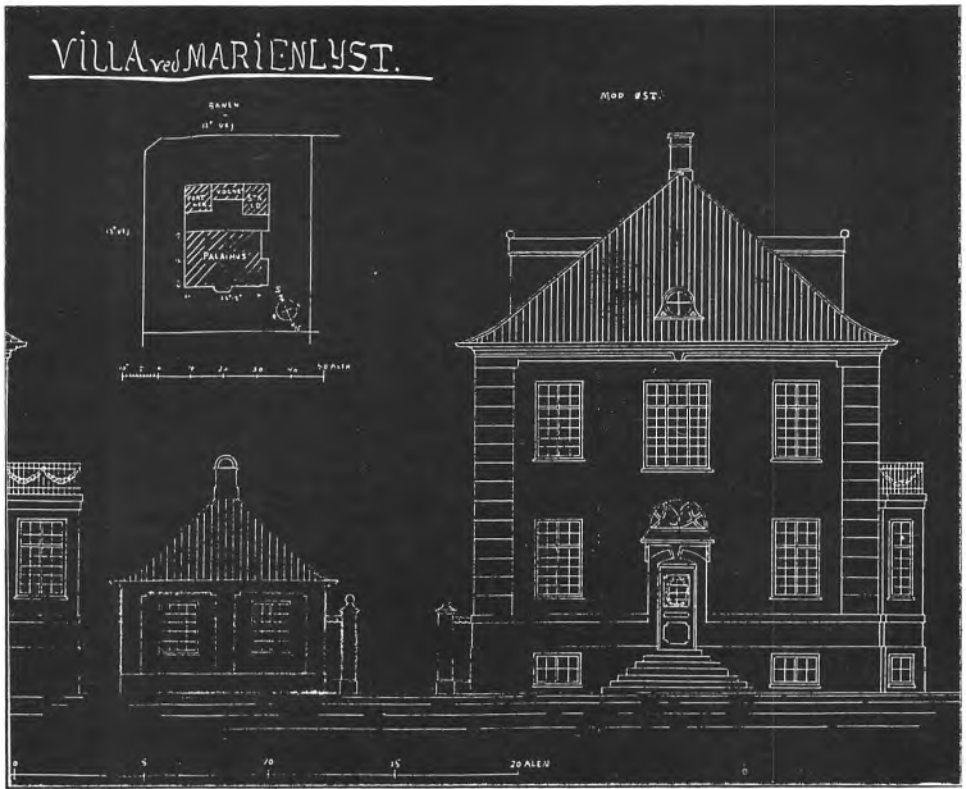
I 1905 blev 6 stationsbygninger til Hornbækbanen udbudt i entreprise. Jeg og min

søsters mand Oluf, der også var blevet murermester (med sølvmedaille for svendestykket) studsede meget over den fristende annonce i Helsingør Avis og fik pludselig begge to samme tanke; "om ikke dette var en chance for os", hvis vi slog os sammen om opgaven. Vi var begge godt kede af svendelivet i København og optog begge med begejstring denne interessante opgave for os to Helsingørnere.

Vi var ganske vist begge engagerede på bygning af nogle villaer, men når disse var færdige, skulle vi igen arbejde som sven-

Grønnehave Station fotograferet umiddelbart efter opførelsen i 1906. Bemærk, at jernbanesporene dengang lå på nordøstsiden af stationen, der på det tidspunkt var endestation. I 1952 blev sporene lagt om til den anden side af stationsbygningen af hensyn til Gummifabrikken Tretorn. Postkort i Helsingør Kommunes Museers arkiv.

de. Vi rejste så sammen til Helsingør-kontoret for denne nye jernbane og fik udleveret tegninger og beskrivelser til omtalte entrepris. Vi sled sammen om prisopgaven og udregninger, og i sidste øjeblik afleverede vi vort tilbud til jernbanekomiteen til bedømmelse. Samme dag fik vi at vide, at vi var de billigste, og at vi også havde de bedste referencer, hvad angik kapacitet og hæderlighed.

Min søster og mand flyttede så til Hornbæk, hvor Oluf påbegyndte arbejdet fra den ende, medens jeg skulle begynde på stationsbygningen på Grønnehave ved Helsingør. Vore kendte navne skaffede os god kredit alle vegne, for vor driftskapital var ikke stor; den bestod af en kassekredit

Udsnit af Oluf Jørgensens tegning til en villa ved Marienlyst, Opheliavej 1, approberet marts 1906. Vi ser her facaden mod vejen med det pompøse indgangsparti. Villaen er holdt i tidens nybarokkel/rokoko-stil med valmtag og refendfugede hjørnelisener. Ørelisenerne på portnerboligen til venstre henfører nærmest til den Eigt-vedske rokoko. Murermesteren kunne sandelig sin stilhistorie. Tegning (blåtryk) i Helsingør Kommunes Tekniske Forvaltning.

i Landmandsbanken garanteret af vore respektive forældre. Vi fik bygningerne færdige i rette tid og dermed vor betaling. Vi købte så en stor grund lige ved Marienlyst, lige foran Hamlets Grav, parken og

Ophelia Kilde, hvor jernbancentreprenøren havde bygget en spadsere-højbro tværs over sporet. Oluf, der havde mere mod på tegnearbejdet, tegnede en flot villa, som vi døbtte "Marienborg". Den var indrettet til to familier: Min søster med mand, altså min kompagnon, og jeg beboede stueetagen sammen. Første sal blev udlejet til forfatteren Peter Kronborg; meget kendt for sine hestchandlerhistorier, og for det meste sammen med Maglekilde Petersen. Det var en herlig beboelse af absolut førsteklases bygningsarbejde i palæstil. Det var i 1906. Den står der endnu ligeså fin og flot som da den blev bygget.

Vi fik så en hel del andre arbejder, da interesserede arkitekter havde hørt om de to sølvmedallemestres betryggende arbejdsmåde, og alligevel hurtige og hæderlige. Blandt vore arbejder kan nævnes: Hotel Bondegaarden i Hornbæk, den store Hellebækgaard, ny butik og beboelse til købmand Schaars enke, en villa til forfatteren Alexander Svedstrup, en villa i Julebækskoven, et firetages hus på Grønnehave, en meget smuk og særpræget villa i Marienlyst Allé til dommer Ørsted, tegnet af Paul Baumann (1907), en endnu større og smuk villa i Espergærde til vexelmægler Møller, fader til den kendte Christmas Møller, der dengang var en lille meget opvakt dreng. Dette pragtværk af en strandvejsvilla var tegnet af arkitekt Hammer.

Vi var så inde i 1907 og blev enige om, at dele os igen og for fremtiden bygge hver for sig. Vi var stadig de allerbedste venner og svøgre og støttede hinanden som sædvanlig og på bedste måde. Jeg flyttede da fra Marienborg og ind til min kære mor i Lundegade, hvor hun boede i stueetagen og jeg i et par værelser i loftsetagen, hvor

jeg så udlejede det ene værelse. Jeg boede altså hos min kære mor, der sørgede på alle måder godt for mig, der stadig var ungkarl og letsindig, hvilket ikke hjalp til at forbedre min forretning. Vor far havde vi mistet i 1908.

Far -husker jeg- døde på en børnehjælpsdag i Helsingør med dertil hørende fest og musik i gaderne, som naturligvis slog vor tungsindighed og sorg langt ned.

Noter:

Grønnehave Station: Stationen blev indviet 22. maj 1906.

Marienborg: Opheliavej 1. I marts 1906 ansøgte murerfirmaet "Sølver & Jørgensen" Helsingørs Bygningskommission om tilladelse til opførelse af villaen samt portnerbolig og hestestald. (Helsingør Kommunes Museers arkiv)

Villa i Marienlyst Alle 11: Tegnet 1907 af arkitekt Poul Baumann for underfoged H.C. Ørsted. (Arkitekten 1908, Nr. 42, s. 477).

Købmand Schaars hus rummer stadig købmandsforretning og ligger i Bøsseamergade 2 i Hellebæk.

Alexander Svedstrups villa: Strandvejen 144 i Hellebæk, populært kaldet "Tibetanerhuset".

Arkitekt Hammer: Valdemar Hammer (1866-1943). Møllers store villa ligger på Strandvejen 390 i Espergærde.

Tur til Kronborg søndag den 5. september kl. 10.30:

Slotsforvalter John Zilmer viser rundt på Kronborgs normalt ikke tilgængelige bastioner. (Ej for gangbesv.)
Pris kr. 30. Max. 40 pers. Tilmelding nødvendig (Tlf: 49 21 00 98). I tilfælde af regnvejr forevises slottet indefra.

MIN SKOLE

Af Esther Ulriksen

Da jeg i 1924 begyndte i 1. klasse, var det i folkeskolen i Lundegade. Her gik jeg i 4 år, før jeg kom over på Helsingør højere Almenskole i 1. mellem. Man skulle bestå en prøve, - bestod man ikke, måtte man gå i 5. klasse og så prøve lykken igen.

Jeg husker ikke så meget af mine første år i skolen. Min klasselærer frk. Nissen var et elskeligt menneske. Jeg syntes, hun var ældgammel, jeg regner med, at hun var 40 år! Hun underholdt os tit med, at hun en isvinter var gået over Øresund til Helsingborg. En anden lærer, jeg husker, var hr. Breson. Han var ivrig astronom og talte altid om Tycho Brahe. Når nogle efter hans mening var uartige, blev de kaldt op til katedret. Her stod han parat med et spanskør. Den stakkels synder skulle strække hånden ud, hvorefter Breson slog ham over fingrene med spanskørret. Det gjorde pokkers ondt. Når vi skulle markere, at vi gerne ville høres, måtte vi ikke række hånden i vejret, men skulle med albuen på bordet føre hånden op og pege imod os selv med alle fingrene. Vi skulle ikke pege fingre ad ham. Min mormor boede lige over for skolen, så når jeg besøgte hende, elskede jeg at sidde ved vinduet og se over i klasseværelserne. En dag sad jeg og lavede de frygteligste grimasser, pegede fingre og skabte og teede mig. Alle børnene stirrede over til mig, indtil jeg så lærer Breson. Så holdt jeg op. Den næste dag kaldte han på mig. Jeg var overbevist om, at jeg nu skulle have slag over fingrene, men det skete ikke. Han forklarede mig, at det var meget uartig af mig at

skære ansigter. Det var en hjælpeklasse, der i forvejen havde meget svært ved at følge med, og det gjorde det ikke bedre, at jeg sad der og spillede klovn. Nogle af eleverne var blevet så forskrækkede, at de græd. Jeg gjorde det aldrig mere.

Det var en stor omvæltning at komme over på mellemskolen på hjørnet af Trækbanen og Kongevejen. Lærerne var helt anderledes. Jeg syntes, at mange af dem var nogle værre originaler. Skolevejen kunne være slem, for vi passede mange af de elever, der skulle hen i folkeskolen, og så var der slagsmål. Det var altid drenge, der sloges. Jeg forstod det ikke. Drenge, der havde været fine kammerater, da de gik i folkeskolen sammen, var pludselig dødsfjender, selv om de måske havde siddet ved siden af hinanden. Folkeskolens elever hadede de snobbede unger.

Det gik altså ikke ud over pigerne, men om lørdagen fik vi vores omgang. "Vores" drenge købte negerboller hos slikmutter, der havde forretning lige over for skolen. Derefter stulede de mod os piger, der skrigende for af sted. Men det lykkedes altid at fange os og klaske negerbollen i håret på os og køre godt rundt. Min mor havde det største besvær med at få den klæbrige masse vasket ud - hun var temmelig sur.

Vi havde mange mærkelige lærere. I spisefrikvarteret gik lektor Bondo over i det lille anlæg over for skolen. Her indtog han sin frokost, mens han piskede rundt i gangene. Frokosten bestod af et hvidkålshovede, som han gnavede af. Han var sundhedsapostel. Han havde ikke vinduesru-

der, men hønsetråd i sin lejlighed, for frisk luft var godt. Da han nu var så glad for sund mad, puttede vi vores æbleskrog ned i hans jakkelommer, uden at han mærkede noget, mens han traskede op gennem midtergangen i klassen.

Kantor Jacobsen kunne blive afsindigt hysterisk, når vi havde ham i sang. Når han havde hidset sig tilstrækkeligt op, brølede han ud over klassen, at han ikke kunne koncentrere sig om sangen, når vi ikke kunne være stille. Derfor ville han i stedet for fortælle en historie. Det var han god til. Vi fik mange historier i hans timer.

Dr. Cortsen havde vi i fransk. Han hadede alt, hvad der havde med præstestanden at gøre, og da der gik 3 præstesønner i min klasse, skulle de straffes med at blive hørt hver gang med det resultat, at vi andre ikke gad gøre noget ved det fag, når vi aldrig blev hørt. Jeg vil tro, at de tre præstesønner er blevet helt gode til fransk.

I dansk havde vi Lektor Rode, der var fantastisk dygtig, men streng. Han benyttede sig af rafinerede straffe. I en time sad jeg og ordnede negle, filede og rensede dem og skubbede neglebåndet ned. Pludselig kom en af drengene ind med et fad fyldt med vand. Han satte det på gulvet ved siden af mig. Jeg stirrede forvirret på det. Lektor Rode sagde blot stille: "Esther, når du er færdig med at ordne dine negle, har du måske lyst til lidt pedicure. Du kan da starte med et fodbad." Alle var ved at dø af grin. Jeg blev flov!

Vores gymnastik- og svømmelærerinde, frk. Andresen var barsk. Jeg kunne nu godt lide hende, for jeg elskede gymnastik og svømning. Men min søster var nervøs for at springe i vandet ude på Hansens badeanstalt. Når hun stod tøvende på vippen, sneg frk. Andresen sig hen og gav hende et skub, så hun tumlede ned i vandet,

overbevist om, at hun ville drukne. Siden den tid har hun altid iført sig badekåbe og ur for ikke at risikere noget, og hun er aldrig blevet en vandhund.

"Dutten", som vi kaldte ham, var vores tysklærer. Han var meget lille, hvorfor han gik med temmelig høje hæle. Han var meget kolerisk. Han truede de store drenge med at smide dem ud af vinduet, hvis de var næsvise eller ikke kunne deres lektier. Det udløste altid et latterbrøl fra os allesammen, for "Dutten" var en lilleput ved siden af de velvoksne drenge.

Senere fik vi en ny tysklærer, adjunkt Henningsen. Ham elskede vi. Han var ung og moderne, altid i godt humør. Han gav os lov til at have en gramofon med, hvis vi lovede kun at spille tyske plader. For at det ikke skulle opdages ude fra gangen, satte vi et stykke papir for kighullet i døren og stoppede vores alpehuer ned ved tragten, så lyden blev minimal. Samtidig fik vi lov til at sidde i vindueskarmen med benene udenfor. Men en dag gik det galt. Rektor kom forbi på vejen og opdagede alle pigebenene, der strittede ud ad vinduet. Vi smuttede ind i en fart, mens Henningsen hjalp til. Men det blev sidste gang, vi fik lov til det. Vi lærte en masse tysk, dels fordi vi ikke kunne nænne over for den flinke lærer ikke at kunne vores lektier, og dels fordi han var dygtig. Vi fik alle gode karakterer til eksamen.

I engelsk havde vi P.C. Christensen, naturligvis kaldt Pisse-Christensen. Han var vist ikke akademiker. Han var en ældre, alvorlig mand, meget religiøs og med karselhår. Han forlangte altid, at vi skulle "springe" i gloserne. Klassens mest sprælske og uvorne elev var Margrethe. Hun lavede altid ballade og var revnende ligeglad med at blive sendt op til rektor. En dag, hvor vi som sædvanligt skulle kunne

springe i gloserne, blev Margrethe kaldt op til katedret. Det blev hun altid, fordi lærerne var klar over, at hun ville snyde, hvis hun sad på sin plads. Hun gik glad op til katedret, smed en masse papirlapper på gulvet og sprang rundt i dem. Pisse-Christensen stirrede forbløffet på hende og spurgte, hvad meningen var. "Vi skulle kunne springe i gloserne, og det er jo det, jeg gør". Hun pillede nogle stumper op og viste ham, at der på hver seddel var skrevet en glose. Det har været et større arbejde at lave dem end at lære dem udenad, men det her var sjovere. Vi morede os naturligtvis kongeligt, men ikke lærer Christensen. Han fór ned og rev Margrethe i armen, så hendes kjole sprang op hele vejen ned i ryggen, så man kunne se hendes bukser. "Jeg forlanger erstatning", skreg Margrethe. "De har ødelagt min kjole". Lærer Christensen så betænkelig ud. Han var ikke klar over, at den kun var lukket med lynlåse, men troede, at han havde fået den. Margrethe sejlede ned til sin plads, greb skoletasken og svansede ud ad døren. "De skal høre nærmere fra min far", var hendes slutreplik. Det var vi nu ikke så sikre på. Hendes far var en meget populær læge i byen, og jeg vidste, at han og hans kone havde det største besvær med at styre hende. Hun blev da også senere flyttet fra vores klasse til parallelklassen, fordi det blev påstået, at hun havde ødelagt os allesammen. Fra parallelklassen, der ellers skulle bestå af dydsmønstre, blev hun imidlertid smidt ud og sendt på Rungsted Statsskole.

Rektor gik tit en runde på gangene for at se, om nogle var sendt udenfor. Det var vi ikke glade for, for så skulle vi stille på hans kontor og begrunde, hvorfor vi ikke kunne være i klasseværelset mere. Vi fandt imidlertid en god løsning. Vi hoppe-

de ned i de første, de bedste gummistøvler og hev det overtøj, der hang på knagen, hen over os. Så var vi umulige at få øje på. Men det gik jo kun i dårligt vejr.

Frk. Andreasen, der senere blev gift med rektor, elskede vi. Hun underviste i fysik og matematik. Der var aldrig ballade hos hende. Hun forstod at fortælle fængslende om sine fag.

Vikarer lavede vi altid sjov med, og det kunne til tider blive til grove løjer. Engang fik vi en midaldrende mand. Han gik altid 12 skridt op og 12 skridt ned ad midtergangen. En af de mest frimodige drenge spurgte ham, om han kom direkte fra fængsel, siden han altid gik de 12 skridt. Det kunne måske svare til cellens størrelse. Var det måske derfor, han aldrig var blevet til mere end vikar? Grovhederne blev efterhånden så slemme, at han søgte sin afsked. Da var han et dirrende nervevrag. Selv om der var justits på skolen, tænkte vi ikke over det i det daglige. Vi syntes vist alle, at det var en dejlig skole, og jeg er ikke i tvivl om, at man virkelig lærte noget. Tænk på bl.a. Spies, Hans Sølvhøj, Ib Koch Olsen og Ole Storm, der for øvrigt var fantastisk dygtig til at male plakater til fester.

De må da have hentet noget i den skole.

Bog om Gurre

Den 10. september 1993 udkommer et spændende bogværk om Gurre.

Bogen, der er på 100 sider og rigt illustreret, fortæller i sine 9 kapitler, skrevet af eksperter på området, bl.a. om: Gurre Slot, Gurre landsby, Gurre i sagn og digtning, Gurrehus, Gurre Vang og Fuglene ved Gurre Sø. Bilagt et stort detaljeret kort over Gurre Sø og tegninger af søens fugle. Pris kun kr. 80,-

Kan købes på Helsingør Bymuseum.

MUSEERNES SÆRUDSTILLINGER

Helsingør Bymuseum:

"Helsingør Revyen 1917-66" - til 24. 10.
De populære Søstræde-revyer i lyd og bil-
lede.

"Det gamle Apotek" - resten af året.
Svancapoteket i Strandgade er kommet på
museum.

Flynderupgård Museet:

"Besættelsen 1940-45" - resten af året.
Se nærmere omtale andetsteds i bladet.

Marienlyst Slot:

"Batalje på slottet" - til 31. 8.
Smykkekunstnerne Torben Hardenberg og
Mikala Naur.

Desuden Installationer af Finn Naur Pe-
dersen.

"Blå sekvens" fra 4. - 29. 9.

Lokale kunstnere udstiller.

Tikøb frysehus:

Tikøb husholdningsforening udstiller.

NYE PUBLIKATIONER:

Svingelport

Museumsinspektør Lars Bjørn Madsen har
skrevet bogen om Svingelport -historien
om Helsingørs gamle hovedindgang.
64 sider. Rigt illustreret. Pris: Kr. 52.

Helsingør Revyen 1917-66

Museumsinspektør Anne Majken Snerup
Rud har skrevet beretningen om Helsing-
ørrevyerne - både på, bag og foran sce-
nen.

30 sider. Rigt illustreret. Kr. 30.

Bemærk også vedlagte subscriptions tilbud
på mere materiale om Helsingørrevyerne.

Helsingør og Kronborg - Anno 1801

Læseren føres her gennem Helsingør som
den så ud for 200 år siden. Samtidig et
glimrende supplement til Bymuseets fine
bymodel. Fås også på engelsk og tysk.

8 sider. Illustreret med kort. Kr. 5.

Helsingørs byvåben

Brochure, der beretter om og beskriver
vort byvåben og dets historie. Også udgi-
vet på engelsk og tysk. Gratis.

*De nævnte publikationer kan alle fås på
Helsingør Bymuseum.*

ANDRE FORENINGER

Som medlem af Helsingør Museumsfore-
ning er man også velkommen til at deltage
i flere andre historiske foreningers arran-
gementer:

Historisk forening for Espergærde og omegn:

Lørdag, den 14. 8., kl. 14 viser museums-
formidler Poul Korse rundt i og omkring
Marienlyst Slot og fortæller stedets histo-
rie.

Tirsdag, den 14. 9., kl. 19.30 er der åbent
hus på Flynderupgård Museet, hvor medar-
bejderne især vil præsentere den nye, mo-
derne magasinbygning.

Tirsdag, den 19. 10., kl. 19.30 vil arkæo-
log Steffen Stummann Hansen på Esper-
gærde Bibliotek orientere om de nyeste ar-
kæologiske undersøgelser og resultater i
lokalområdet.

Historisk Samfund for Frederiksborg Amt:

Lørdag, den 11. 9., kl. 13.30 på P-pladsen
ved Hammermøllen:

Arkitekt Vagn Kieler viser bymodellen i
Turbinehuset og leder derefter en rundtur
gennem det gamle Hellebæk - Bøsse-
magergade, Probermesterhuset, Hellebæk-
gård og Hammermøllen, hvor kaffen ind-
tages. Tilmelding nødvendig på telf. 49 21
46 04.